

Obrazloženje Žirija *Nagrade Ranko Radović* za 2016. godinu u kategoriji Kritičko-teorijski tekstovi o arhitekturi, urbanizmu i gradu

Žiri *Nagrade Ranko Radović* u kategoriji Kritičko-teorijski tekstovi o arhitekturi, urbanizmu i gradu za 2016. godinu pregledao je 9 pristiglih prijava odnosno radova. Osim nagrađenog, članovi Žirija izdvajaju i pohvaljuju specifične kvalitete još dva rada.

Rad naslovljen ***The Report – Vienna Biennale 2049***, autora okupljenih oko grupe Stealth unlimited (Ana Đokić, Marc Neelne, Paul Currion, Stefan Gruber), odlikuje posve nekonvencionalni pristup. Reč je o svojevrsnom umetničkom eksperimentu koji se bavi vizijama i praksama različitih socijalnih aktera koje na različite načine utiču na oblikovanje fizičkog i društvenog prostora grada, sa posebnim akcentom na vaninstitucionalne inicijative civilnog društva, i njihov doprinos diverzifikaciji razvojnih modaliteta, koje, ne retko, dovode u pitanje dominantno tehnološku racionalnost planerskih institucija i gradske uprave. Konzistentno izvedenim, kreativim istraživačkim postupkom urbani fenomeni iz prošlosti suočeni su sa aktuelnim dešavajima (primena koncepta „pametnog grada“), što tvori svojevrsnu aletrnativnu urbanu istoriju Beča, u kojoj se prelamaju pitanja klasne borbe, socijalne jednakosti, 'prava na grad', i koja pokreće nedoumice vezane za buduće strategije razvoja grada.

Premda se ovaj rad ne bavi direktno zbivanjima u Srbiji (za razliku od mnogih drugih projekata i društvenih inicijativa grupe Stealth), smatramo da je ovaj projekat veoma inspirativan i informativan kako za istraživače grada, tako i za političke i društvene aktiviste, koji se u Srbiji suočavaju sa socio-ekonomskom i prostornom transformacijom naših gradova. Ipak, za kategoriju kritičko-teorijskih tekstova inkorporacija sadržaja ovog rada u format umetničke manifestacije (Bečko bijenale umetnost) jeste i njegovo osnovno ograničenje.

Monografiju ***Ekspresionizam u srpskoj arhitekturi***, autora Đorđa Alfirevića, odlikuje izrazita studioznost u pristupu odabranoj temi, izboru i obradi relevante literature. Nastala na osnovu doktorske disertacije, knjiga ima jasno postavljenu tezu koju teži da dokaže: da ekspresionizam predstavlja temeljni princip i jednu od ključnih stvaralačkih tendencija u arhitekturi XX veka u Srbiji. U tom cilju problematizuju se različita tumačenja pojma ekspresionizam, kao i odnos ovog sa graničnim pojmovima ekspresije i ekspresivnosti. Nakon toga, autor daje kritičku procenu odabranih arhitektonskih objekata, hronološkim redom kojim su realizovani, od formiranja moderne srpske države pa do današnjih dana.

Opšta je ocena Žirija da ova studija predstavlja vredan doprinos istraživanju fenomena arhitektonske ekspresije i uticaja ekspresionizma na arhitektonsku kulturu u Srbiji. Zahvaljujući opsežnoj pojmovnoj analizi, koja je obuhvatila relevantne teorijske pristupe, ona postaje nezaobilazno referentno štivo drugim istraživačima ekspresije i ekspresionizma u arhitekturi. Ipak, članovi Žirija smatraju da autor nije uspeo da razreši terminološku konfuziju koja postoji oko pojma 'ekspresionizam u arhitekturi', kao i da odabir analiziranih primera nameće metodološku dilemu da li se ekspresionizam u srpskoj arhitekturi odnosi na projekte realizovane na teritoriji države Srbije, koja se menjala od sredine XIX veka do danas, ili na realizovane radove srpskih arhitekata (van teritorije Srbije u datom vremenskom periodu, dakle, nastale u drugačijem socio-kulturnom kontekstu).

Najzad, većinom glasova Žiri je odlučio da *Nagradu Ranko Radović* za 2016. godinu dodeli monografiji **Branko Kincl**, autorskog tima koji čine arhitekti Zlatko Karač, Alen Žunić i Toni Bešlić, kao i istoričari umetnosti Iva Körbler i Hela Vukadin Doronjga.

Ova knjiga predstavlja primer celovito i dinamički koncipirane analize profesionalnog rada jednog arhitekta, kojom se, ujedno, dokumentuju značajne tendencije i dometi razvoja savremene hrvatske arhitekture. Koncipirana kao zbir tekstova šest autora, koji primenjuju različite analitičke perspektive (biografska, hronologija projekata, tipologija projekata, itd.), ova monografija nudi posve diverzifikovane percepcije Kinclovog stvaralaštva. Tako postavljena analiza kumulativno otkriva specifičnosti autorovog načina razmišljanja odnosno razumevanja procesa projektovanja, koje krase izuzetno uvažavanje fizičkih i socio-ekonomskih aspekata konteksta u kome stvara. Posebno je značajno poglavlje posvećeno pisanim stručnim i naučnim radovima, kojim je uspešno uspostavljena veza između teorijskog i praktičnog rada Branka Kincla. Izuzetan doprinos dinamičnom doživljaju profesionalnog opusa ovog autora daje visoko estetizovani dizajn monografije, uz veliki izbor odlično probranih ilustrativnih primera – od fotografija preko 3D crteža do planova, koji upotpunjavaju izrazitu sadržajnost knjige.

Primenjenim analitičkim pristupom i načinom prezentacije ova monografija postavlja nove standarde u istraživanjima opusa i značaja pojedinačnih autora za nacionalnu arhitektonsko-urbanističku kulturu, koji su teško dostižni u malim nacionalnim okvirima. Stoga je ova monografija vredna nagrade i kao poduhvat koji pokazuje da je, i u takvim sredinama, uz visok nivo ambicioznosti i ozbiljnosti, moguće pomerati granice kako u istraživačkom tako i u produkcijskom smislu.

Čestitamo dobitnicima i zahvaljujemo se Odboru za dodelu *Nagrade Ranko Radović* na ukazanom poverenju u procesu žiriranja.

U Beogradu, 15.12.2016.

Članovi žirija

prof. dr Mina Petrović, dipl. sociolog, predsednica Žirija

prof. dr Jelena Atanacković Jeličić, dipl. inž. arh.

dr Irena Šentevska, dipl. inž. arh.

dr Marina Pavlović, dipl. inž. arh.

Vladimir Mitrović, dipl. ist. um.

Жири је детаљно анализирао све достављене радове. Како је у истом саставу жири радио и прошле и ове године расправа око критеријума није била дугачка те се прешло, релативно брзо, на прву, другу и трећу селекцију радова. Ради подсећања критеријуми су били конциповани на следећи начин.

Основна идеја је била хипотетичка: како би то Ранко посматрао. Парцепирајући га као свестрану личност и ерудиту нисмо размишљали да ли би он тако нешто пројектовао већ како би оцењивао. Можда не експлицитно али имплицитно смо се сагласили да то треба да буде рад са више слојева и што више различитих квалитета, у јасноћи идејне поставке, функционалности, материјализацији, оригиналном исказу, да по могућству претставља помак за средину каква је наша и да има што мање недоумица у смислу подложности асоцијацијама на нешто виђено и критичких осврта на недостатке.

У последњем одабиру остала су два рада:

Доградња Факултета Организационих наука у Београду и Хелидром у Марковици у Црној Гори.

Релативно лако, су се издвојили ови радови (после две сеансе) али је био дуг процес избора за награду. Ова два рада су врло различита по тематици с тим што су у квалитету били изједначени. Две сеансе је трајала расправа око издвајања само једног рада и на крају се жири већином гласова одлучио за Хелидром у Марковици.

Објекат Хелидрома спада у вернакуларну архитектуру или „архитектуру земље“. Представља знак у простору који је саткан од изворног камена који у једном свом делу то и дословце приказује. Облик се рађа из набацане гомиле необрађеног камена који прераста у тесанике и замишљени облик „извајан“ архитектонском идејом и мајсторским рукама. Асоцијација на „гумно“, место окупљања је видно и даје му додатну симболику а можда и функцију. Поплочана вијугава стаза на терену спаја Хелидром са комплексом кућа као са „пупчаном врпцом“. Архитектонска минијатура у „синерами“ природног окружења плени својом једноставношћу и изворношћу како у материјалу тако и у пројектантском поступку.

Доградња Факултета Организационих наука представља деликатан поступак уклапања новог у постојеће. Ретко виђен случај „утискивања“ једног у други објекат аутор је успешно савладао. „Инплантација“ није сјединила сасвим два тела већ је снажном „фугом“ (светларником око дограђеног дела) одвојило ова два корупуса тако да чинећи јединствени склоп сваки има своју аутономност. Коришћењем стакла са хоризонталним линијама на извесан начин аутор подцртава значајно изражајнију хоризонталну пластику постојећег објекта. У неким деловима презентација није била довољно читљива што је делимично утицало да у другом „мерењу“ је за један темпо остао иза првонаграђеног рада.

На крају жири напомиње да би, можда, требало да Одбор Награде „Ранко Радовић“ размисли о додели једног признања поред једне јединствене награде.

Председник жирија

Игор Марић

Žiri u sastavu:

prof. dr Stanko Crnobrnja, televizijski i filmski reditelj, predsednik Žirija

doc. dr Romana Bošković, dipl. inž. arh.

Ana Mihailović, dipl. inž. arh.

Zoran L Pantelić, dipl. inž. arh.

Dragana Ćosić, novinar

Pre nego što objavi dobitnika nagrade Ranko Radović, u oblasti multimedije, za 2016. godinu, žiri želi da istakne dva rada koja su bila u konkurenciji:

Prvo, to je izložba 'Staroplaninsko selo Gostuša' koja je održana u Nišu, oktobra 2016. Autori su Elena Vasić petrović i Zavod za zaštitu spomenika kulture Niš. Izložba je deo projekta: 'Studija zaštite sela Gostuša u opštini Pirot'.

Projekat je nagrađen Gran Pri nagradom Evropske Unije i Evropa Nostra nagradom 2016.

Žiri je sa pažnjom i interesovanjem zaključio da je ovo jedinstven projekat od izuzetnog značaja za struku i održanje zaštite nasleđa kulture i kao takav vredan dalje pažnje struke i javnosti.

Tradicionalno narodno graditeljstvo, sa lokalnim karakteristikama, koje se održalo kao celina je retkost u Srbiji, a studija zaštite služi ne samo unapređenju graditeljskog nasleđa, već kao primer za dalji rad struke na istraživanju, očuvanju i podizanju tradicionalnog kulturnog identiteta. Ovo je prilika da se podsetimo da je Ranko Radović narodnog graditelja stavljao u isti plan sa arhitektima, u smislu graditeljske mudrosti i humane dimenzije koja stvara tradiciju.

Drugo, žiri izdvaja i multimedijalnu izložbu Grad u sobi, autorki Dalie Dukanac i Ivane Jelić, čiji je rad 'Beograd u sobi' predstavljen prvi put na Praškom kvadrijenalu 2015 u okviru nastupa Srbije (kustos Mia David) i nagrađen Zlatnom medaljom za pokretanje dijaloga. Nakon prikazivanja na festivalu urbanih praksi *Urbanize* u Beču 2015. godine 'Beč u sobi', internacionalnom festivalu *Sarajevska zima* 'Sarajevo u sobi' u Sarajevu 2016, rad je izveden i na 21. Internacionalnom trijenalu u Milanu 2016.

Kako same autorke kažu, proces prikazivanja gradskih scenarija u jednoj sobi nije politička novost. Ono što jeste novo i predstavlja vrednost ovog interdisciplinarnog projekta jeste ukazivanje na važnost građanskog aktivizma i podsticanje pojedinca da postane akter u kreiranju javnog gradskog prostora.

Video instalacija, interaktivnog karaktera, na neposredan i nepretenciozan način poziva posetioce da spontano reaguju i *uključe* se u stvaranje zajedničke slike grada. Istovremeno, pojednostavljivanjem čina delovanja posetioca, kao arhitekta i kao građanina, i svođenjem participacije na prostorni okvir jedne sobe, podvlači se stvarna nemoć pojedinca da, u okviru političkog konteksta u kome živi, utiče na kreiranje javnog gradskog prostora.

Njazad, žiri je odlučio da nagradu Ranko Radović, u kategoriji multimedijalne prezentacije, za 2016. godinu, dodeli Dušanu Đorđeviću za delo SIV:VREMENSKA KAPSULA, započetom 2013. godine a završenom sredinom 2016. godine. Ovo je obiman projekat koji čine izložba fotografija enterijera sa pratećim materijalom i dve knjige – prva pod nazivom “SIV Palata federacije” i druga, “SIV vremenska kapsula”.

Dušan Đorđević je rođen 1966. Studirao je na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu, odsek za fotografiju, filmsku i tv kameru. Profesionalno iskustvo je stekao u Kopenhagenu. Radio je kao urednik fotografije u brojnim magazinima u zemlji i inostranstvu. Dugogodišnji je fotograf pozorišta Atelje 212. Umetničku karijeru stiče izlozbama, fotomonografijama i projektima iz sfere fotografije.

Njegov rad se, u ovogodišnjoj konkurenciji za nagradu Ranko Radović, izdvojio posebnim i retkim kvalitetima. On je, vizuelnim sredstvima, prvenstveno vrhunskom fotografijom, pristupio otkrivanju spektakularnog objekta koji je, sam po sebi, vrhunsko arhitektonsko i umetničko delo. Istovremeno, taj objekat, a radi se o zgradi SIV poznatoj kao palata Jugoslavija, jeste i jedinstvena vremenska kapsula čiji je sadržaj, skoro u celosti, očuvan u stanju kakvom je i nastao 1962. godine.

U svom vizuelnom otkrivanju ovog, za većinu publike nepoznatog zdanja, Dušan Đorđević je primenio izuzetno istančan, multimedijalan, postupak analize. Nalik na postupak koji je upravo i Ranko Radović primenjivao u svojim legendarnim TV serijama koje je nazvao ‘Antologija kuća’.

Krećući se kroz unutrašnjost jedne 'kuće', zapravo jednog grandioznog arhitektonskog dela, Đorđević stvara sopstvenu antologiju prizora koji, u fascinantnoj progresiji, vode gledaoca/čitaoca/korisnika ne samo nazad u vreme već i u prostor koji je, po svojoj konstrukciji, stoprocentno multimedijalan a, po svojoj ideji i dejstvu, vrhunska primenjena umetnost.

Elegantno, ali snažno, Đorđević svojim preciznim i estetski perfektnim kadriranjem, otkriva arhitekturu koja se, u izvanrednom primeru totalnog dizajna, potpuno transformiše u vrhunsku likovnu umetnost tako što vrhovnu likovnu umetnost postavlja u sam centar i u svaki santimetar ogromnog, reprezentativnog, naizgled beskonačnog prostora.

Kretanje gledaoca kroz Đorđevićevu vremensku kapsulu je kretanje kroz do tada neviđen svet u kome svaki naredni prizor iznenađuje, uzbuđuje, oduševljava. Taj kinetički naboj koji se stvara nizanjem statičnih slika, i ta dramaturgija apsolutne osmišljenosti u kojoj mnoštvo medija koegzistira u savršenoj harmoniji, u Đorđevićevoj vremenskoj kapsuli perfektno odražava misao velikog fotografa Anselmusa Adamsa koji piše: 'Kada mi kažu - pa nema ljudi u ovim fotografijama ja odgovaram: uvek postoji dvoje ljudi-umetnik i gledalac.'

U Đorđevićevoj vremenskoj kapsuli, ta interakcija između umetnika i publike je, istovremeno, i interakcija sa danas zaboravljenim vrhunskim stvaraocima, umetnicima i njihovim delima koja, netaknuta traju u palati Jugoslavija. U toj interakciji otvara se put, za mnoge i emotivan, koji vodi ka shvatanju jedne složenije, meta naracije, i jedne ideologije primenjene umetnosti koja, viđena u ovoj kapsuli, jeste bila znatno ispred svog sopstvenog, ali i ispred sadašnjeg vremena. A upravo Đorđevićeva kapsula dokazuje da je ta ideologija, kada je izvorno sačuvana i inteligentno interpretirana, dovoljno jaka da traje i za sva vremena.

Ali, kako je to rekao još jedan veliki fotograf, Eliot Ervit, 'cela poenta pravljenja fotografija jeste da stvari ne morate da objašnjavate rečima.'

Čestitamo ovogodišnjem dobitniku nagrade Ranko Radović sa molbom da nam se obrati svojim slavljeničkim rečima.